

7. **Збірник** досліджень ефективності виконання державних програм / Швед. нац. бюро аудиту ; Швед. ін-т держ. упр. – К. : [б. в.], 2002. – 103 с. [Zbirnyk doslidzhen efektyvnosti vykonannia derzhavnykh proqram / Shved. nats. Biuro audytu ; Shved. in-t derzh. upr. – K. : [b. v.], 2002. – 103 s.]

8. **Приходченко Л.** Щодо сутності поняття «ефективність» в системі демократичного врядування / Приходченко Л. // *Акт. пробл. держ. упр. : зб. наук. пр.* – О. : ОРІДУ НАДУ, 2007. – Вип. 3(31). – С. 57 – 65 [Prykhodchenko L. Shchodo sutnosti poniattia «efektyvnist» v systemi demokratychnoho vriaduvannia / Prykhodchenko L. // *Akt. probl. derzh. upr. : zb. nauk. pr.* – O. : ORIDU NADU, 2007. – Vyp. 3(31). – S. 57 – 65].

9. **Шаров Ю.** Європейські стандарти публічного управління: проєкція на муніципальний рівень / Юрій Шаров, Ірина Чикаренко // *Держ. упр. та місц. самоврядування : зб. наук. пр.* – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2010. – Вип. 1(4). – С. 295 – 304 [Sharov Yu. Yevropeiski standarty publicnogo upravlinnia: proektsiia na munitsypalni riven / Yurii Sharov, Iryna Chykarenko // *Derzh. upr. ta mist. samovriaduvannia : zb. nauk. pr.* – D. : DRIDU NADU, 2010. – Vyp. 1(4). – S. 295 – 304].

10. **Шахмалов Ф. И.** Теория государственного управления / Ф. И. Шахмалов. – М. : Экономика, 2002. – 638 с. [Shahmalov F. I. Teoriya gosudarstvennogo upravleniya / F. I. Shahmalov. – M. : Ekonomika, 2002. – 638 s.]

Надійшла до редколегії 22.09.15

УДК 35:323.2

Олексій ОНУФРІЄНКО

*Національна академія державного управління
при Президенті України*

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Здійснюється порівняльний аналіз доктринальних джерел стосовно проблеми класифікації форм взаємодії держави і громадянського суспільства. Досліджується наукова обґрунтованість основних сучасних підходів до класифікації і критеріїв, що використовуються в їх контексті. Виявляються складні моменти, що визначають релятивістський характер наявних класифікаційних моделей. Зокрема, значна частина класифікацій застосовує лише характерний для політичної науки концептуально-категоріальний апарат, залишаючись загалом у межах дихотомій «патерналізм – лібералізм» або «авторитаризм – демократія»; система критеріїв класифікації лишається недостатньо розробленою, а збагачення тематичних концепцій відбувається за рахунок використання даних різних суспільних наук тощо.

© Онуфрієнко О. В., 2015

Пропонується принципово нова триступенева класифікація, побудована з використанням системи взаємопов'язаних критеріїв (фундаментальний характер форми діалектичної взаємодії – конвергентний, дивергентний, змішаний; культурно-цивілізаційні характеристики, що визначають моделі, у яких реалізується та чи інша форма; конкретні способи взаємодії органів державного управління та громадянського суспільства, які утворюють зміст таких моделей) та з урахуванням цього окреслюються перспективи подальших тематичних досліджень.

Ключові слова: державне управління, громадянське суспільство, взаємодія держави і громадянського суспільства, класифікація форм взаємодії громадянського суспільства і держави, критерії класифікації форм взаємодії громадянського суспільства і держави.

Oleksii Onufriienko. Comparative analysis of approaches to classification of forms of interaction between civil society and the state

In the article a comparative analysis of the doctrine sources in relation to the problem of classification of forms of interaction between civil society and the state has been carried out. Scientific validity of the modern approaches to the classification and the criteria which are used in their context has been researched. Difficult moments stipulating relativistic character of present classification models have been described. New classification of forms of interaction between civil society and the State has been proposed, based on the system of interlinked criteria (fundamental form of dialectic interaction – convergence, divergence, hybrid form; cultural properties which define models of realization of certain fundamental form of dialectic interaction; methods of interactions between bodies of public administration and civil society). A prospect of subsequent thematic researches has been outlined.

Key words: public administration, civil society, interaction of civil society and the State, classification of forms of interaction between civil society and the State, criteria of classification of forms of interaction between civil society and the State.

Проблема класифікації в науковій літературі подається іноді як така, що має майже виключно дидактичний характер. Водночас необхідність вивчення різних форм взаємодії громадянського суспільства й держави загалом та органів державного управління зокрема стала одним із чинників зародження компаративних напрямів у суспільних науках. Дійсно, виокремлення у складній соціальній дійсності різних класів предметів, процесів, явищ, що мають спільне й особливе, їх групування в системи та сім'ї відповідно до розбіжностей і тотожностей логічно результує в комплексні порівняльні дослідження, метою яких, зокрема, є з'ясування специфіки культурно-цивілізаційних факторів, що обумовлюють «визрівання» тієї чи іншої фундаментальної форми взаємодії суспільства та держави, оцінювання ефективності більш конкретних моделей взаємодії органів державного управління та окремих інститутів громадянського суспільства тощо.

Довгий час залишаючись переважно в межах політичної науки, тематична проблематика (у міру нагромадження різноякісних даних суспільного життя та відповідно до парадигм розвитку наукової

доктрини) постійно ускладнюється, вимагає власного розв'язання в контексті оновлених методик наукового пошуку, потребує перегляду з сучасних позицій відносно нової науки державного управління, для якої компаративний напрям убачається одним із найперспективніших як на рівні теорії, так і на рівні використання результатів порівняльних досліджень у практиці державного будівництва.

Феномен циклічності вітчизняних суспільних перетворень (який очевидно потребує окремого дослідження), коли фаза підйому неминує завершуватися фазою виходу в нову кризу, свідчить передусім про наявність дисфункційної моделі взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами державного управління. Спроби нав'язати поляризованому суспільству, іманентно схильному до «маятникових» коливань, абсолютно лінійну модель розвитку (що часто зводиться до сприйняття єдиних цінностей та приєднання до певної політичної спільноти) звичайно лише погіршує ситуацію. Думається, що все це обумовлює необхідність звернутися до проблеми класифікації форм взаємодії громадянського суспільства і держави, з нових позицій оцінивши результати різних класифікаційних підходів.

Необхідно констатувати наявність форм взаємодії держави та громадянського суспільства змішаного чи гібридного типу [8, с. 11], які важко піддаються спробам класифікації, зважаючи на характерне для них копіювання необхідних демократичних форм та процедур, поєднане з неспроможністю забезпечити продуктивну взаємодію між слабким громадянським суспільством та малоєфективними органами державного управління. Усвідомлення й урахування цього також актуалізує проблему класифікації форм взаємодії громадянського суспільства і держави в сучасних умовах.

Доктринальна еволюція концепції громадянського суспільства, у тому числі проблематика форм його взаємодії з державою, відбувалася завдяки працям видатних мислителів і впродовж значного проміжку часу: від Г. Гегеля, Т. Гоббса, І. Канта, Дж. Локка, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо до Ю. Габермаса, Т. Парсонса, Ф. Фукуями та ін. Серед сучасних фахівців, як вітчизняних, так і зарубіжних, доцільно згадати насамперед дослідження В. Андрущенка, О. Аузана, В. Горбатенка, А. Колодій, О. Крутій, П. Надолішнього, О. Паслер, І. Письменного, В. Рябева, С. Серьогіна, Ю. Шемшученка та ін.

Зазначене дозволяє констатувати, що дослідження сутності та характеристик різних підходів до класифікації форм взаємодії громадянського суспільства і держави, їх спільних та особливих властивостей, є цілком на часі. Це уможлиблює і відповідне формулювання комплексної мети пропонованої статті, а саме: оцінити наукову обґрунтованість основних сучасних підходів до класифікації форм взаємодії держави і громадянського суспільства та критеріїв, що

використовуються в їх контексті, критично описати складні моменти, що обґрунтовують релятивістський характер класифікаційних моделей та, базуючись на цьому, намітити перспективи подальших тематичних досліджень.

Класифікація (від лат. *classis* – «клас» та *facio* – «роблю») – це «система розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями» [7, с. 258]. З філософського погляду за допомогою класифікації розкривається внутрішній зв'язок між групами, за якими розподілено об'єкти, що класифікуються. При цьому так звана формальна класифікація ґрунтується на подібності предметів у межах кожної групи (класу), яка визначається наявністю в них певних спільних властивостей; змістовна класифікація базується не на формальних, а на діалектичних принципах, переносючи центр уваги на розкриття внутрішніх закономірних зв'язків між групами предметів, що класифікуються, на певний об'єктивний закон, який, можливо, не був виявлений чи врахований за формального підходу [12, с. 523].

Історія концептуального розвитку ідеї громадянського суспільства нерозривно пов'язана з постановкою проблеми різних форм та моделей його взаємодії з державою. Так, з позиції різних концепцій відносини громадянського суспільства і держави принципово характеризувалися як протистояння та взаємозалежність у контексті теорії суспільного договору, як конфлікт, що має постійний характер, як стосунки двох сторін дихотомії, як протиборство протилежностей, як взаємозв'язок та взаємне проникнення, нарешті, як зв'язаність, узгодженість, уподібнення тощо [8].

Зовсім не випадково значна частина сучасних класифікацій ґрунтується саме на виокремленні антагоністичних тенденцій у дихотомії «держава – громадянське суспільство». Зокрема, О. Аузан у контексті власної теорії «зовнішніх ефектів» пропонує три можливі форми функціонування громадянського суспільства, що визначають специфіку його взаємовідносин із державою: громадянське суспільство як помічник неефективної держави, що вимушено переймає та допомагає виконувати деякі функції органів державного управління; громадянське суспільство як «актор, паралельний державі», що вирішує проблему зовнішніх ефектів, зовсім не звертаючись до держави; громадянське суспільство, що безпосередньо протистоїть державі внаслідок передусім порушення нею прав людини [1, с. 7 – 10].

В. Рябев пропонує три моделі взаємодії держави і громадянського суспільства (ґрунтуючись переважно на даних, узагальнених політичною теорією та теорією держави і права): патерналістська (етатистська), характерна для тоталітарних та авторитарних держав ХХ ст., передбачає отождолення держави і суспільства та повний

державний контроль за всіма сферами життя тощо; індивідуалістська (ліберальна) модель, характерна для країн західної демократії з притаманним їй обмеженням державного свавілля громадянським суспільством; відносно нова партиципаторна модель, що передбачає нерозривність та суперечливість взаємодії держави і громадянського суспільства, впровадження принципів солідарності та субсидіарності у відносинах держави і суспільства тощо [9].

Ідея антагоністичних тенденцій виявляється і в запропонованій Г. Вайнштейном класифікації, де виокремлена модель протиборства, коли підсилення одного боку дихотомічної системи означає послаблення іншого (авторитарний політичний режим), друга модель зводиться до пошуку компромісу у партнерських відносинах (поступова демократизація суспільства), третя – передбачає стійку інституалізацію відносин партнерства між громадянським суспільством і державою (стійка усталена демократія) [2].

У сучасних наукових джерелах запропоновано структурно складні класифікації, які уточнюються за допомогою конкретних історичних даних. Зокрема, А. Нездуров та А. Сунгуров пропонують три базові варіанти взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства – співробітництво, ігнорування та конфронтація, які реалізуються у більш конкретних історичних моделях (автори виокремлюють вісім таких моделей, застосовуючи переважно досвід розвитку СРСР та сучасної Росії) [10].

Відносно новим підходом (на відміну від наведених вище концептуальних моделей) є класифікації, побудовані на застосуванні індексного аналізу з числовими характеристиками, отриманими емпіричним шляхом (переважно за допомогою соціологічного інструментарію) [6, с. 111]. Останніми роками проведені ґрунтовні дослідження на основі концептуального розуміння історичного процесу як еволюції самоорганізації самодостатніх локальних цивілізацій, коли «сучасний світ інтерпретується як багатозначний, як діалог на базі символічних форм» [4, с. 47]. Прогнозованим результатом цих досліджень є виокремлення двох базових моделей взаємодії держави і громадянського суспільства (які в подальшому уточнюються та деталізуються за допомогою звернення до регіональної специфіки): «західну» (персоноцентричну, з характерною для неї ендегенною модернізацією) та «східну» (системоцентричну, з переважно екзогенною модернізацією) [4, с. 50 – 53].

На рівні науки державного управління, особливо в межах фахової періодики, часто застосовуються економічні та інші часткові критерії класифікації; зокрема, виокремлюються дві групи форм взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства – ті, що пов'язані з отриманням прибутку, та неекономічні [11, с. 10]. У контексті

монографічних досліджень, які акцентують увагу на деяких аспектах діалектики взаємодії, виокремлюються, зокрема, форми діалогової взаємодії – участь громадськості у виборчому процесі, прийняття державних рішень на засадах соціального партнерства та лобювання інтересів тощо [5]. У Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства під формами такої взаємодії розумілася насамперед участь інститутів громадянського суспільства у розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів із питань, що стосуються суспільно-економічного розвитку держави, інтересів широких верств населення, прав і свобод людини та громадянина, здійснення цими інститутами громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади щодо розв'язання проблем, що мають важливе суспільне значення, у формі громадського моніторингу підготовки та виконання рішень, експертизи їх ефективності, подання органам виконавчої влади експертних пропозицій тощо [3].

Ураховуючи вищевикладене, маємо достатні підстави вважати таке:

1. Значна частина класифікацій ґрунтується на ідеї про протистояння між державою та громадянським суспільством та про їх взаємозалежність. Ця ідея була сформульована ще в контексті концепції суспільного договору (запропонованої в межах філософсько-синкретичного знання, до остаточного розмежування предметів та оформлення різних суспільних наук). При цьому основну увагу дослідників привертає проблема історичної трансформації змісту цього протистояння та сучасні тематичні тенденції. Збагачення підходів до класифікації звичайно відбувається за допомогою використання даних та інструментарію соціології (індексний аналіз), культурології, семіотики тощо. При цьому запозичені дані визначають характер усього пропонованого підходу до класифікації та її основні критерії. Так з'являються соціологічні, культурологічні, політологічні класифікації тощо. Ці факти підкреслюють як міждисциплінарність тематичної проблематики, визначену неможливістю розв'язати цю проблему в межах лише однієї суспільної науки, так і нагальну необхідність її вивчення в контексті науки державного управління.

2. Водночас переважна частина досліджень (не завжди зважаючи навіть на наукову спеціалізацію їх авторів) фактично залишається в межах політичної науки із характерним для останньої концептуально-категоріальним апаратом: дихотомії «патерналізм – лібералізм», «авторитаризм – демократія» утворюють необхідну основу більшості наявних підходів до класифікацій, незважаючи на суттєву деградацію власного семантичного змісту в сучасних реаліях постмодерну.

3. Необхідно констатувати рівнозначне використання та іноді очевидно ототожнення категорій «моделі», «форми», «варіанти», «типи», «способи», «групи форм» взаємодії громадянського

суспільства та держави тощо. Категорія «модель взаємодії» є найбільш частотною, переважно в значенні результатів побудови штучних, ідеальних, іноді уявних об'єктів, ситуацій, що утворюють відносини та елементи, збіжні з відносинами та елементами реальних політичних процесів [4, с. 33]. У тематичних дослідженнях фігурують переважно так звані концептуальні моделі (описові, пояснювальні та прогностичні).

4. Відомо, що результати класифікації обумовлені передусім обранням того чи іншого критерію групування об'єктів чи, точніше, системи критеріїв. В історичному сенсі дискусія навколо питання про критерії класифікації складних соціальних явищ у суспільних науках іноді зводилася до констатації факту конкуренції між теоріями «одного критерію» та «кількох критеріїв» класифікації. Монокритеріальні підходи ще зустрічаються в сучасній літературі, але мають переважно виключно дидактичну цінність, а тому можуть бути використані без ґрунтовної критики лише в навчальній літературі; комплексні дослідження останніх років обов'язково оперують цілою системою критеріїв, використовуючи дані філософії та всього широкого спектру суспільних наук.

Складна діалектика взаємодії інститутів громадянського суспільства й органів державного управління – проблема комплексна й багатоаспектна. Використання як критерію класифікації лише однієї характеристики, вірогідно, дозволить побудувати форми взаємодії, що чітко відокремлюються одна від одної, але обов'язково призведе до суттєвого спрощення загальної картини, нівелювання неврахованих властивостей такої взаємодії (причому як схожих, так і відмінних) та неминучих у цьому випадку помилок у визначенні місця гібридних (змішаних) форм взаємодії, які об'єктивно складно класифікувати. Проте навіть у цьому випадку, зрозуміло, неможливо ставити питання про винайдення єдиного правильного підходу до класифікації; мова може йти про вдалість, ступінь наукової обґрунтованості, більшу теоретичну та практичну цінність тощо. Оскільки будь-яка класифікація має відносний, релятивістський характер, завжди залишається простір для проведення подальших досліджень. Зокрема, набуває актуальності проблема співвідношення «питомої ваги» критеріїв у їх системі (який саме критерій має пріоритет тощо).

Здійснений стислий порівняльний аналіз наявних підходів до класифікації дозволив описати основні проблемні моменти та виявити напрями, що потребують уточнення. Ключовою категорією в цьому сенсі є «форма взаємодії» як спосіб організації і спосіб існування відповідних процесів. До основних форм діалектичної взаємодії громадянського суспільства як системи забезпечення життєдіяльності будь-якого суспільства, що втілена в діяльності різних інститутів, та

держави (передусім органів державного управління), пропонуємо віднести складні процеси одночасної багатоаспектної конвергенції і дивергенції, що відбуваються в інституціональній, ціннісній, телеологічній, інструментальній площинах [8, с. 6 – 8]. Такий підхід дозволяє виокремити фундаментальний рівень класифікації – конвергентні, дивергентні та змішані (гібридні) форми взаємодії. Першим притаманна системна конвергенція інститутів громадянського суспільства та держави, практична реалізація концепції суспільного договору, переважно еволюційний усталений розвиток відносин між ними, що найбільше виявляється в інституціональній, ціннісній та телеологічній площинах. Дивергентні форми взаємодії у всьому їх спектрі (від суспільств з авторитарним політичним режимом до постмодерністських моделей концентрування громадянського суспільства та держави на власних цілях) характеризуються віддаленням громадянського суспільства та держави, передусім на інституційному та телеологічному рівнях. Змішані, або гібридні, суспільства є результатом різноспрямованої взаємодії інститутів громадянського суспільства й органів державного управління.

Кожна форма взаємодії передбачає різні моделі власної практичної реалізації (другий рівень класифікації). Вони зумовлені специфікою історичного розвитку та, у кінцевому підсумку, – культурно-цивілізаційними факторами (які утворюють окрему групу критеріїв класифікації). Зокрема, конвергентні форми взаємодії найбільш послідовно реалізуються в країнах Заходу, в яких ідею громадянського суспільства було сформульовано теоретично і практично втілено в суспільному житті; незважаючи на схожість, конкретні моделі (англо-американська, романо-германська та ін.) не тільки мають істотні розбіжності, але й демонструють нездатність до зближення за різними параметрами, незважаючи на домінування загальної концепції хорошого врядування. Особливості конкретних моделей визначаються насамперед фундаментальними підходами до державного управління та організації державної служби. У цьому сенсі відомі характеристики різних моделей державної служби (централізованість / децентралізованість, відкритість / закритість, spoils system / merit system тощо) отримують нове значення, узгоджуючись у тому числі і з певною фундаментальною формою взаємодії держави й громадянського суспільства.

Різні моделі характерні як для дивергентних, так і для гібридних форм взаємодії (остання форма в цьому сенсі є найменш уніфікованою).

Наступний рівень класифікації (мікрорівень) утворюється за допомогою подальшого групування моделей відповідно до обрання в їх межах конкретних способів взаємодії (наприклад, налагодження зворотного зв'язку з громадянським суспільством чи то за допомогою

громадських слухань, чи то переважно відстеженням громадської думки, чи то функціонуванням системи інтернет-петицій тощо).

Пропонована триступенева класифікація побудована з використанням системи взаємопов'язаних критеріїв:

– фундаментальний характер форми діалектичної взаємодії (конвергентний, дивергентний, змішаний);

– комплекс культурно-цивілізаційних характеристик, що визначають моделі, у яких реалізується та чи інша форма;

– конкретні способи взаємодії органів державного управління та громадянського суспільства, які утворюють зміст таких моделей.

Такий підхід дозволяє уточнити тематичний категоріальний апарат. Одночасно він є звільненим від не завжди конкретних понять політичної науки та здатний у перспективі підкреслити специфіку саме науки державного управління у розв'язанні складних проблем, пов'язаних із взаємодією громадянського суспільства й держави.

Будь-яка класифікація, особливо так звана формальна у філософсько-логічному сенсі, може утворити ілюзію статичності згрупованих за її допомогою об'єктів чи явищ, які насправді пов'язані між собою складними процесами взаємодії. Розуміння наявності складної діалектики взаємовпливу громадянського суспільства й органів державного управління дозволить виявити та пояснити закони формування гібридних форм такої взаємодії (що спостерігається і в сучасній Україні), які утворюються внаслідок складних процесів одночасної дивергенції та конвергенції.

Урахування в запропонованій класифікації складної діалектики взаємодії громадянського суспільства та держави дозволить простежити динаміку процесів їх взаємного впливу, акцентувати увагу на одночасній конвергенції та дивергенції, описати еволюційний розвиток та становлення громадянського суспільства, не фіксує окремі статичні «зліпки» з нього, а виявивши вектори зближення та віддалення його інститутів та органів державного управління, передумови і наслідки гібридизації форм взаємодії в суспільствах перехідного типу. Пропонований підхід дозволить розглянути конкретні моделі державного управління та організації державної служби в різних державах у їх зв'язку з культурно-цивілізаційними факторами та з урахуванням їх обумовленості фундаментальною формою взаємодії держави та громадянського суспільства. Подальші дослідження в цьому напрямі дозволять запропонувати класифікацію, що базується на діалектичних принципах.

Список використаних джерел / List of references

1. Аузан А. А. Гражданское общество как альтернативный способ производства благ / А. А. Аузан // Рабочие материалы: гражданское общество:

экономический и политический подходы. – М. : Моск. Центр Карнеги. – 2005. – № 2. – 30 с. [Auzan A. A. Grazhdanskoe obschestvo kak alternativnyiy sposob proizvodstva blag / A. A. Auzan // Rabochie materialy: grazhdanskoe obschestvo: ekonomicheskii i politicheskii podhodyi. – М. : Mosk. Tsentr Karnegi. – 2005. – № 2. – 30 с.]

2. Вайнштейн Г. Н. Гражданское общество и власть. Проблемы концептуализации / Г. Н. Вайнштейн // Проблемы становления гражданского общества в России : материалы науч. семинара. – М., 2003. – Вып. 2. – С. 95 – 108 [Vaynshteyn G. N. Grazhdanskoe obschestvo i vlast. Problemyi kontseptualizatsii / G. N. Vaynshteyn // Problemyi stanovleniya grazhdanskogo obschestva v Rossii : materialy nauch. seminar. – М., 2003. – Вып. 2. – С. 95 – 108].

3. Концепція сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства. – Режим доступу : zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1035-2007-p [Konseptsiia spryannia orhanamy vykonavchoi vlady rozvytku hromadianskoho suspilstva. – Rezhym dostupu : zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1035-2007-r].

4. Косов Г. В. Модели взаимодействия гражданского общества и государства в глобальной общественно-политической системе : монография / Г. В. Косов, О. В. Паслер ; под ред. А. А. Вартумяна. – Ставрополь : Ставролит, 2010. – 200 с. [Kosov G. V. Modeli vzaimodeystviya grazhdanskogo obschestva i gosudarstva v globalnoy obschestvenno-politicheskoy sisteme : monografiya / G. V. Kosov, O. V. Pasler ; pod red. A. A. Vartumyana. – Stavropol : Stavrolit, 2010. – 200 s.]

5. Крутій О. М. Діалогова взаємодія органів влади та громадськості як умова демократизації державного управління : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Крутій О. М.; Харків. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Х., 2010. – 36 с. [Krutii O. M. Dialohova vzaiemodiia orhaniv vlady ta hromadskosti yak umova demokratyzatsii derzhavnoho upravlinnia : avtoref. dys. ... d-ra nauk z derzh. upr. : 25.00.02 / Krutii O. M.; Kharkiv. rehion. in-t derzh. upr. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezidentovi Ukrainy. – Kh., 2010. – 36 s.]

6. Митрохина Т. Н. Индексный анализ в сравнительной политологии / Т. Н. Митрохина, Ю. М. Баскакова // Современное общество: человек, власть, экономика : материалы сб. – Саратов, 2002. – С. 108 – 116 [Mitrohina T. N. Indeksnyiy analiz v sravnitel'noy politologii / T. N. Mitrohina, Yu. M. Baskakova // Sovremennoe obschestvo: chelovek, vlast, ekonomika : materialy sb. – Saratov, 2002. – С. 108 – 116].

7. Новий словник української мови. У 4 т. Т. 2 / за ред. В. Яременко, О. Сліпущко. – К. : Аконт, 1998. – С. 258 [Novyi slovnyk ukrainskoi movy. U 4 t. T. 2 / za red. V. Yaremenko, O. Slipushko. – К. : Akonit, 1998. – С. 258].

8. Онуфрієнко О. Діалектика взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства в контексті теорії публічного адміністрування / О. Онуфрієнко // Публічне адміністрування: теорія і практика : електрон. зб.

наук. пр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2015. – Вип. 1(13). – Режим доступу : [www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2015-01\(13\)/index.html](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2015-01(13)/index.html) [Onufriienko O. Dialektyka vzaiemodii derzhavy ta instytutiv hromadianskoho suspilstva v konteksti teorii publichnoho administruvannia / O. Onufriienko // Publichne administruvannia: teoriia i praktyka : elektron. zb. nauk. pr. – D. : DRIDU NADU, 2015. – Vyr. 1(13). – Rezhym dostupu : [www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2015-01\(13\)/index.html](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2015-01(13)/index.html)].

9. **Рябев В. В.** К вопросу о взаимодействии государства и гражданского общества в современной России / В. В. Рябев // Журн. социологии и социальной антропологии. – 2005. – Т. VIII. – № 2. – С. 5 – 21 [Ryabev V. V. K voprosu o vzaimodeystvii gosudarstva i grazhdanskogo obschestva v sovremennoy Rossii / V. V. Ryabev // Zhurn. sotsiologii i sotsialnoy antropologii. – 2005. – Т. VIII. – № 2. – С. 5 – 21].

10. **Сунгуров А. Ю.** Взаимодействие органов власти и структур гражданского общества: возможные модели и их реализация в общественно-политической жизни современной России / А. Ю. Сунгуров, А. Л. Нездуров // Факторы развития гражданского общества и механизмы его взаимодействия с государством / под ред. Л. И. Якобсона. – М. : Вершина, 2008. – С. 209 – 237 [Sungurov A. Yu. Vzaimodeystvie organov vlasti i struktur grazhdanskogo obschestva: vozmoznyie modeli i ih realizatsiya v obschestvenno-politicheskoy zhizni sovremennoy Rossii / A. Yu. Sungurov, A. L. Nezdyurov // Faktoryi razvitiya grazhdanskogo obschestva i mehanizmy ego vzaimodeystviya s gosudarstvom / pod red. L. I. Yakobsona. – М. : Verzhina, 2008. – S. 209 – 237].

11. **Усаченко Л. М.** Основні аспекти, форми та напрями взаємодії органів державної влади з неурядовими організаціями / Л. М. Усаченко // Держ. буд-во. – 2008. – № 1. – 15 с. – Режим доступу : kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-1/index.html [Usachenko L. M. Osnovni aspekty, formy ta napriamy vzaiemodii orhaniv derzhavnoi vlady z neuriadovymu orhanizatsiiamy / L. M. Usachenko // Derzh. bud-vo. – 2008. – № 1. – 15 s. – Rezhym dostupu : kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-1/index.html].

12. **Философская** энциклопедия. В 5 т. Т. 2 / под ред. Ф. В. Константинова. – М. : Совет. энцикл., 1960. – 576 с. [Filosofskaya entsiklopediya. V 5 t. T. 2 / pod red. F. V. Konstantinova. – М. : Sovet. entsykl., 1960. – 576 s.].

Надійшла до редколегії 14.10.15

Володимир СУХЕНКО

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ ПОЛІТИКО- АДМІНІСТРАТИВНОЇ СИСТЕМИ В ПРОЦЕСІ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Аналізується сутність та особливості політико-адміністративних систем у сучасних демократичних країнах. Розглядаються підходи до характеристики поняття «політико-адміністративна система». Через з'ясування термінів «система», «політична система», «адміністративна система» та аналіз класифікації політико-адміністративних систем обґрунтовується їх залежність від форм державного устрою, форм державного правління; рівня політичної культури; розвиненості правлячих еліт; рівня розвитку громадянського суспільства; культурних, політичних традицій тощо. Розглядаються різні підходи до виокремлення сучасних типів політико-адміністративних систем, а саме: антрепренерський тип; типи, які відповідають трьом концепціям управління – традиційне державне управління, новий державний менеджмент та нове публічне врядування.

Ключові слова: державне управління, політична система, політико-адміністративна система, громадянське суспільство, політичне та адміністративне управління.

Volodymyr Sukhenko. Conceptualization of the political and administrative system in the process of the modern state formation

The article presents the analysis of nature and characteristics of the political and administrative systems in modern democratic countries. It considers approaches to the definition of «political and administrative system». Via clarification of the terms «system», «political system», «administrative system» and classification analysis of the political and administrative systems, their dependence on the forms of political systems, forms of government, political culture, ruling elite maturity, civil society development, cultural, political traditions, etc. is proved. The article also deals with different approaches to the political and administrative systems modern types isolation, namely entrepreneur type, three types of the corresponding management concept – Public Administration (traditional public administration), New Public Management, New Public Governance.

Key words: public management, political system, political and administrative system, civil society, political and administrative management.

Поняття та види політико-адміністративних систем є предметом багатьох досліджень, пов'язаних зі сферою відносин як між громадянським суспільством та державою, так і між гілками державної влади. За останні роки в багатьох європейських державах відбулися масштабні зміни в